

ILMIY TADQIQOTDA METODOLOGIK YONDASHUV VA ZAMONAVIY KONSEPSIYALAR

Xamidova Zulfiya Axmadjonovna

Xalqaro Nordik universiteti PhD, dotsent

Email: tulanovazulfiya@gmail.com.

ORCID: 0000-0001-9770-7931

DOI: https://doi.org/10.55439/EIT/vol13_iss6/757

Annotatsiya

Mazkur maqolada iqtisodiy yoʻnalishdagi ilmiy tadqiqotlarda metodologik yondashuvlarning tutgan oʻrni va ahamiyati yoritiladi. Tadqiqot metodologiyasi ilmiy izlanishning nazariy asosini belgilovchi hamda tadqiqot jarayonining mantiqiy izchilligini taʼminlovchi muhim omil sifatida talqin etiladi. Iqtisodiy tadqiqotlarda metodologik tanlov natijalarning ishonchliligi va amaliy ahamiyatiga bevosita taʼsir koʻrsatishi asoslab beriladi. Maqolada ilmiy adabiyotlar tahlili asosida anʼanaviy va zamonaviy metodologik yondashuvlar, jumladan miqdoriy, sifat va aralash metodlar bilan bir qatorda raqamli metodologiya, ekonometrik modellashtirish, katta hajmdagi maʼlumotlar tahlili hamda sunʼiy intellekt texnologiyalarining iqtisodiy izlanishlardagi qoʻllanilishi koʻrib chiqiladi. Tadqiqot natijalari zamonaviy iqtisodiy tadqiqotlarda metodologiyaning roli ortib borayotganini va ilmiy izlanishlarni yangi bosqichga olib chiqayotganini koʻrsatadi.

Kalit soʻzlar: tadqiqot metodologiyasi, ilmiy metodlar, iqtisodiy tadqiqot, metodologik yondashuv, raqamli metodologiya, ekonometrik modellashtirish, big data, sunʼiy intellekt.

Kirish

Hozirgi davrda ilmiy tadqiqotlar, ayniqsa iqtisodiy sohadagi izlanishlar, puxta metodologik asosga tayangan holda olib borilishini talab etmoqda. Metodologiya tadqiqotning umumiy yoʻnalishini belgilabgina qolmay, uning ichki mantiqiy tuzilmasini shakllantiradi va olingan natijalarning ilmiy ishonchliligini taʼminlaydi. Shu sababli har qanday ilmiy ishda metodologik yondashuvni toʻgʻri tanlash tadqiqot muvaffaqiyatining asosiy shartlaridan biri hisoblanadi.

Iqtisodiy fanlarda metodologiya iqtisodiy jarayonlarning mohiyatini chuqur tahlil qilish, ularning oʻzaro bogʻliqligini aniqlash va ilmiy xulosalarni amaliy qarorlar bilan uygʻunlashtirish imkonini beradi. Tadqiqot metodologiyasi tadqiqotchiga nafaqat qanday usullardan foydalanish lozimligini, balki tanlangan yondashuvning sabab va maqsadlarini asoslab berishga yordam beradi. Shu jihatdan metodologiya iqtisodiy tadqiqotlarning nazariy va amaliy poydevorini tashkil etadi.

Soʻnggi yillarda global iqtisodiyotda yuz berayotgan oʻzgarishlar, raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi va maʼlumotlar hajmining keskin oshishi ilmiy tadqiqot metodologiyasiga yangi talablarni qoʻymoqda. Big data tahlili, ekonometrik modellashtirish va sunʼiy intellektga asoslangan usullar iqtisodiy jarayonlarni yanada aniqroq baholash va

prognozlash imkonini bermoqda. Natijada an’anaviy metodlar zamonaviy raqamli yondashuvlar bilan boyitilib, ilmiy tadqiqotlar yanada kompleks va tizimli tus olmoqda.

Mazkur maqolada iqtisodiy tadqiqotlarda metodologik yondashuvlarning nazariy asoslari, asosiy ilmiy metodlar hamda zamonaviy metodologik konsepsiyalarning amaliy ahamiyati atroflicha tahlil qilinadi.

Adabiyotlar sharhi

Zamonaviy ilmiy tadqiqotlar, xususan iqtisodiy yo’nalishdagi izlanishlar, mustahkam metodologik asosga tayanmasdan samarali natijaga erisha olmaydi. Metodologiya – bu nafaqat ilmiy jarayonni boshqaruvchi yo’l-yo’riqlar tizimi, balki tadqiqotning mantiqiy asosini tashkil etuvchi falsafiy, nazariy va amaliy qarashlar majmuidir. Creswell (2018) va Saunders, Lewis & Thornhill (2019) ta’kidlaganidek, har qanday ilmiy tadqiqotning muvaffaqiyati uning metodologik asoslari to’g’ri tanlanganligiga bog’liq. Shu sababli tadqiqot metodologiyasi, maqsadi va vazifalarini aniq belgilash – iqtisodiy izlanishning boshlang’ich nuqtasi va sifat kafolatidir.

Tadqiqot metodologiyasi ilmiy bilish jarayonining nazariy asosi bo’lib, u tadqiqotning maqsadi, yo’nalishi, uslubi va natijalarini belgilaydi. Metodologiya nafaqat “qanday tadqiqot olib borish kerak” degan savolga, balki “nima uchun aynan shunday yondashuv tanlanadi?” degan savolga ham javob beradi.

Iqtisodiy fanlarda metodologiya – iqtisodiy jarayonlarning mohiyatini tahlil qilish, ularning o’zaro bog’liqligini aniqlash va natijalarni amaliyotga tatbiq etish uchun zarur bo’lgan ilmiy asoslangan yondashuvlar majmuasi sifatida qaraladi.

Metodologiya (yun. *methodos* – yo’l, usul; *logos* – ta’limot) – bu ilmiy izlanish jarayonida qo’llaniladigan prinsiplari, yondashuvlari va metodlarni tanlashni boshqaruvchi konseptual tizimdir. Robert Yin (2014) fikricha, metodologiya – bu “ilmiy bilishning falsafiy va mantiqiy asoslarini belgilovchi yo’l xaritasi” bo’lib, tadqiqotchi nima uchun va qanday usulni tanlashini asoslab beradi. Metod esa — bu tadqiqotning amaliy bosqichida qo’llaniladigan konkret usul, vosita yoki yo’l. Masalan: kuzatuv, eksperiment, regressiya tahlili, intervyu, so’rovnomma, modellashtirish. Metodologiya strategiyani belgilasa, metod — bu strategiyani amalga oshiruvchi vositadir (Bryman & Bell, 2020).

Metodologiya

Ushbu tadqiqot nazariy va analitik yondashuvlarga asoslangan bo’lib, iqtisodiy jarayonlarni tizimli tahlil qilishni maqsad qilgan. Tadqiqot jarayonida yetakchi xalqaro ilmiy manbalar va statistik ma’lumotlar tahlil qilindi hamda ularning solishtirma bahosi amalga oshirildi. Iqtisodiy ko’rsatkichlar o’rtasidagi bog’liqliklarni aniqlashda miqdoriy tahlil elementlaridan, jarayonlarning mazmuniy jihatlarini yoritishda esa sifat tahlilidan foydalanildi. Ma’lumotlarni qayta ishlash va umumlashtirish jarayonida zamonaviy analitik yondashuvlardan foydalanilib, olingan natijalar iqtisodiy nazariyalar bilan mantiqan taqqoslandi. Tanlangan metodologiya tadqiqot natijalarining ishonchliligi va amaliy ahamiyatini ta’minlashga xizmat qildi.

Tahlil va natijalar

Ilmiy adabiyotlarda metodlar turli mezonlar asosida tasniflanadi. Shuningdek, metod tanlovini belgilashda bir qator omillarni inobatga olish maqsadga muvofiq bo’ladi:

- tadqiqot maqsadi va savollari;
- ma’lumotlarning mavjudligi va sifati;
- tadqiqotchi tajribasi;

- moliyaviy va vaqt resurslari;
- etik cheklovlar va maxfiylik talablari.

Shunday qilib, metodologiya va metodlar o‘zaro bog‘liq bo‘lib, ular tadqiqotning mantiqiy strukturasi va ishonchligini ta‘minlaydi.

Quyidagi jadvalda eng asosiy turlari keltiriladi:

1-jadval

Ilmiy tadqiqotlarda metodlar klassifikatsiyasi¹

Tasnif mezon	Metod turlari	Tavsif / misollar
Bilish darajasi bo‘yicha	Nazariy va empirik	Nazariy – konseptual modellar yaratish; Empirik – faktlar asosida tekshirish
Ma‘lumot turi bo‘yicha	miqdor, sifat, aralash (mixed)	Kvantitativ – statistik ma‘lumotlar; Kvalitativ – intervyu, kuzatuv; Aralash – ikkalasini uyg‘unlashtiradi
Maqsadga ko‘ra	Fundamental va amaliy	Fundamental – nazariy bilimni kengaytirish; Amaliy – muammoni hal etish
Tadqiqot dizayni bo‘yicha	Deskriptiv (hodisani tasvirlash), eksplikativ (sababni tushuntirish), eksplorativ (yangi muammoni o‘rganish)	Nima sodir bo‘lmoqda? Nega bunday bo‘lmoqda? Mohiyati qanday yoki qanday yo‘nalishda o‘rganish kerak?”
Falsafiy paradigma bo‘yicha	Pozitivizm, interpretivizm, pragmatizm, tanqidiy yondashuv	Har biri ilmiy haqiqatga o‘z nazari bilan qaraydi

Ta‘kidlash joizki, XXI asrda tadqiqot metodologiyasi raqamli, tizimli va innovatsion yondashuvlar bilan boyimoqda. OECD – Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (Organisation for Economic Co-operation and Development) ning 2023-yil bo‘yicha ma‘lumotlariga ko‘ra, zamonaviy iqtisodiy tadqiqotlarda quyidagi metodologik konsepsiyalar keng qo‘llanilmoqda:

1. Tizimli (systemic) yondashuv – iqtisodiy jarayonlarni yagona tizim sifatida ko‘rish, ularning o‘zaro aloqalarini modellashtirish.
2. Raqamli (digital) metodologiya – big data, ekonometrik modellashtirish va mashinali o‘qitish (machine learning) asosida iqtisodiy modellar yaratish.
3. Innovatsion yondashuvlar – yangi texnologiyalar, platformalar va ijtimoiy tarmoqlar orqali iqtisodiy tahlillar olib borish.

Xususan, raqamli metodologiya turlarga atroflicha yondashsak, ularning bugungi barcha soha va tarmoqlarga oid tadqiqot bosqichlarida alohida ahamiyat kasb etmoqda. Masalan:

Big Data – bu hajmi, xilma-xilligi va o‘sish tezligi juda katta bo‘lgan ma‘lumotlar to‘plamidir, uni an‘anaviy kompyuter dasturlari yordamida qayta ishlash qiyin bo‘ladi. Asosiy xususiyatlari (5V modeli):

1. Volume – hajm (ma‘lumotlar juda ko‘p, terabayt va petabayt miqyosida)
2. Velocity – tezlik (ma‘lumotlar real vaqt rejimida paydo bo‘ladi)

3. Variety – xilma-xillik (matn, video, rasm, sensordan olingan ma’lumotlar va h.k.)
4. Veracity – ishonchlilik (ma’lumotlar sifati va aniqligi)
5. Value – qiymat (ma’lumotlardan foydali xulosa olish imkoniyati)

Ushbu metodologiya iqtisodiy prognozlar, marketing, davlat boshqaruvi, ijtimoiy tarmoqlardagi tendensiyalarni aniqlashda keng qo’llaniladi.

Ekonometrik modellashtirish — bu iqtisodiy jarayonlarni matematik va statistik modellarda ifodalash hamda ularni kompyuter yordamida sinab ko’rish (simulyatsiya qilish) jarayonidir.

Ushbu metodning maqsadi iqtisodiy nazariyalarni amalda sinash, siyosiy qarorlarning ehtimoliy oqibatlarini oldindan ko’rish, sodda qilib aytganda “Agar shunday bo’lsa, nima bo’ladi?” degan savollarga javob topish.

Ushbu metodologiyaning asosiy vositalari bo’lib quyidagilar hisoblanadi:

- 1) ekonometrik modellar: regressiya, ARIMA, VAR, DSGE va boshqa modellar
- 2) simulatsiya metodlari: Monte-Carlo simulation, dynamic stochastic modelling
- 3) dasturlar: Stata, EViews, R, MATLAB, Python (statsmodels, econometrics libraries)

Machine Learning (ML) — bu sun’iy intellekt (AI)ning bir sohasi bo’lib, kompyuter tizimlari ma’lumotlardan o’rganadi va aniq dasturlashsiz prognoz yoki qarorlar chiqaradi.

Asosiy turlari:

1. Supervised learning (Kuzatiladigan o’qitish): model kirish-chiqish juftliklaridan o’rganadi. Masalan, narxni bashorat qilish (regressiya), toifalarga ajratish (classification).
2. Unsupervised learning (Kuzatilmaydigan o’qitish): model ma’lumotlar orasidagi yashirin tuzilmalarni o’zi topadi. Masalan, klasterlash (clustering).
3. Reinforcement learning (Mustahkamlash orqali o’qitish): model tajriba orqali mukofot olishga o’rganadi. Masalan, robotlarni o’qitish, strategiya o’yinlari.

Asosan banklarda kredit riskini baholash, iqtisodiy prognozlar (valyuta kurslari, aksiyalar narxi), sog’liqni saqlashda kasallikni oldindan aniqlash, avtomatlashtirilgan transport, chatbotlar va tarmoq xavfsizligi kabi sohalarda qo’llaniladi.

Bugungi kunda ayniqsa Jahon banki va Xalqaro Valyuta Fondi tadqiqotlarida sun’iy intellekt yordamida investitsiya samaradorligi, eksport diversifikatsiyasi yoki ishchi kuchi bozoridagi o’zgarishlar tahlil qilinmoqda.

Shuningdek, iqtisodiy tadqiqotlar jarayonida qo’llaniladigan asosiy usullarni ham farqlash maqsadga muvofiq bo’ladi. (2-jadval)

Iqtisodiy tadqiqotning asosiy usullari bo‘yicha taqqoslama jadval²

No	Tadqiqot usuli	Qisqacha tavsif	Afzalliklari	Cheklovlari / Kamchiliklari	Qo‘llanilish sohasi (misollar)
1	Kuzatish usuli	Iqtisodiy hodisa yoki jarayonni tabiiy sharoitda bevosita kuzatish orqali ma‘lumot yig‘ish	Oddiy, amaliy, real faktlarga asoslanadi	Sabab-oqibat aloqasini aniqlash qiyin	Bozor xatti-harakatlari, iste‘molchilar odatlari, turizm oqimi
2	Tajriba (eksperiment)	Ma‘lum sharoitda iqtisodiy omillarni o‘zgartirib, natijani tahlil qilish	Sabab-oqibat aloqasini aniqlaydi; nazariyani tekshirish imkonini beradi	Har doim real iqtisodiyotda o‘tkazish qiyin	Soliq o‘zgarishining iste‘molga ta‘siri, reklama samarasi, narx siyosati
3	Statistik tahlil	Iqtisodiy hodisalarni son jihatdan o‘lchash, taqqoslash va umumlashtirish	Aniq, ishonchli, ko‘p miqdordagi ma‘lumotlar bilan ishlaydi	Statistik ma‘lumotlar sifatiga bog‘liq	Milliy hisoblar, inflyatsiya, bandlik, eksport-import tahlili
4	Analitik (tahliliy) usul	Murakkab hodisalarni tarkibiy qismlarga ajratib, alohida o‘rganish	Hodisani chuqur tushunish imkonini beradi	Faqat bir jihatni ko‘rsatadi, umumiy manzarani yo‘qotishi mumkin	Korxonalar rentabelligi, xarajat tahlili, ishlab chiqarish samaradorligi
5	Sintez usuli	Tahlil natijalarini birlashtirib, iqtisodiy hodisani yaxlit holda tushuntirish	Kompleks yondashuvni ta‘minlaydi	To‘liq tahlil uchun ko‘p ma‘lumot talab etadi	Iqtisodiy siyosat, strategik rejalashtirish
6	Induktiv usul	Yakka faktlardan umumiy xulosa chiqarish	Empirik asosda umumiy qonuniyatlarni aniqlaydi	Noaniq yoki noto‘liq ma‘lumotlar xulosa aniqligini kamaytiradi	Bozor tendensiyalarini aniqlash, talab prognozi
7	Deduktiv usul	Umumiy nazariyadan aniq, amaliy xulosalar chiqarish	Nazariy modellarni amaliyotda tekshirish imkonini beradi	Amaliy sharoitlar nazariyadan farq qilishi mumkin	Makroiqtisodiy model, siyosiy qarorlarni baholash
8	Model usuli (matematik yoki iqtisodiy-metrik)	Iqtisodiy hodisani matematik formula yoki modelda ifodalash	Prognozlash, simulyatsiya qilish, tahlilni avtomatlashtirish mumkin	Ma‘lumot yetarli bo‘lmasa, aniqligi kamayadi	Iqtisodiy-metrik tahlil, ekonometrik simulatsiya, prognozlash
9	Solishtirma (komparativ) usul	Turli davr, hudud yoki mamlakat ma‘lumotlarini taqqoslash	Rivojlanish darajasini, farqlarni aniqlaydi	Taqqoslanayotgan sharoitlar bir xil bo‘lmasligi mumkin	Jahon iqtisodiyoti, turizm rivoji, mintaqaviy tahlil
10	Tizimli yondashuv (sistemali tahlil)	Iqtisodiy hodisani bir-biriga bog‘liq elementlar tizimi sifatida o‘rganish	Kompleks tahlil beradi; strategik qarorlar uchun asos yaratadi	Murakkab, katta hajmdagi ma‘lumot talab qiladi	Milliy iqtisodiyot, tarmoqlararo bog‘liqlik, infratuzilma
11	Iqtisodiy-matematik modellashtirish	Iqtisodiy jarayonlarni matematik tenglamalar orqali tasvirlash va yechish	O‘lchovli natijalar beradi; prognoz qilish imkonini beradi	Model soddalashtirish tufayli haqiqatdan chetlashishi mumkin	Narx prognozi, talab-taklif tahlili, YAIM prognozi
12	Ekspert baholash usuli	Mutaxassislar fikriga asoslangan holda iqtisodiy qaror yoki prognoz ishlab chiqish	Ma‘lumot yetishmaydigan holatda foydali	Subyektivlik xavfi yuqori	Investitsiya loyihalari, turizm salohiyati, siyosat tahlili

Ta’kidlash lozimki, bugungi kunda iqtisodiy tadqiqotlarda ham zamonaviy tendensiyalar kuzatilmoqda. Quyida keltirilgan ma’lumotlar 2024–2025 yillarda nashr etilgan xalqaro tashkilotlarning hisobotlari asosida berilgan bo’lib, unda tendensiyalarning salbiy va ijobiy ta’sirini ham ko’rish mumkin:

1. Global iqtisodiy o’sishning sekinlashuvi: Global o’sish 2024-yilda 2.6% ga, 2025-yilda esa 2.7% ga yetishi kutilmoqda. Bu raqamlar COVID-19 pandemiyasidan oldingi o’rtacha 3.1% o’sishdan ancha pastdir. Rivojlanayotgan iqtisodiyotlar o’rtacha 4% o’sishni ko’rsatmoqda, ammo bu ham avvalgi yillarga nisbatan sekinlashgan³.

2. Savdo urushlari va iqtisodiy bo’hronlar: Savdo urushlari rivojlanayotgan mamlakatlarda iqtisodiy o’sishni 2025-yilda 3.8% ga kamaytirishi prognoz qilinmoqda⁴. Jahon iqtisodiyoti 2025-yilda 2.3% o’sishi kutilmoqda, bu 2008-yildan keyingi eng past o’sishdir⁵.

3. Sun’iy intellekt va raqamli transformatsiya: Sun’iy intellekt texnologiyalarining jadal rivojlanishi iqtisodiy tadqiqotlarda yangi yondashuvlarni talab qilmoqda. Uning yordamida katta hajmdagi ma’lumotlarni tahlil qilish, prognozlash va qarorlar qabul qilish jarayonlari soddalashtirilmoqda⁶.

4. Inflyatsiya va fiskal siyosat: Global inflyatsiya 2023-yilda 8.1% dan 2024-yilda 5.7% ga kamayishi kutilmoqda⁷. Fiskal siyosatda davlat qarzlarning oshishi va soliqlarni ko’paytirish kabi choralarning iqtisodiy o’sishga ta’siri o’rganilmoqda⁸.

5. Global investitsiyalar va savdo oqimlari: To’g’ridan-to’g’ri xorijiy investitsiyalar (FDI) 2023-yilda 2% ga kamaygan. Bu pasayish iqtisodiy noaniqlik, savdo to’siqlari va siyosiy risklarning oshishi bilan bog’liq⁹. Savdo oqimlarida rivojlanayotgan mamlakatlarga investitsiyalar kamaymoqda, ammo ba’zi hududlarda, masalan, Hindistonda, investitsiya oqimlari barqaror qolmoqda¹⁰.

6. Ijtimoiy tengsizlik va iqtisodiy o’sish: Ijtimoiy tengsizlikning oshishi iqtisodiy o’sishga salbiy ta’sir ko’rsatmoqda. Masalan, Xitoyda qishloq hududlaridagi daromadlar o’sishi, ammo shaharlar bilan taqqoslaganda pastroq bo’lishi kuzatilmoqda¹¹.

7. Energetika va barqaror rivojlanish: Energiya resurslaridan foydalanish va ularning barqarorligi iqtisodiy tadqiqotlarning muhim yo’nalishiga aylangan. Shaharlarning energiya iste’moli va CO₂ chiqindilari o’rtasidagi bog’liqlik o’rganilmoqda¹².

3-jadval

O’zbekiston iqtisodiyoti va turizm sohasida zamonaviy tadqiqot tendensiyalari

№	Tendensiya	Ta’siri / namoyon bo’lishi	Misollar (O’zbekiston)	Manba
1	Global iqtisodiy o’sishning sekinlashuvi	O’zbekiston eksport-i import faoliyatiga ta’sir qiladi; chet el investitsiyalari sekinlashadi	Gaz va paxta eksportining jahon narxlariga bog’liqligi, sarmoya oqimlarining pasayishi	World Bank, 2024

³https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2024/06/11/global-economic-prospects-june-2024-press-release?utm_source=chatgpt.com.

⁴ https://www.ft.com/content/70fc473d-79b4-4e75-bd8f-9fa721690d02?utm_source=chatgpt.com.

⁵ World Bank sharply downgrades global economic growth forecast citing trade wars | AP News

⁶ Overview - World Economic Situation and Prospects 2024 - United Nations Sustainable Development

⁷ Overview - World Economic Situation and Prospects 2024 - United Nations Sustainable Development

⁸ IMF says tariff pressures to push global public debt past pandemic levels | Reuters

⁹ Insights from the World Investment Report 2024: Global FDI Decline in 2023: r/UPSC

¹⁰ UN Upgrades India's Growth Forecast for 2024: r/makingindiaproud

¹¹ https://arxiv.org/abs/2412.20176?utm_source.com.

¹² The Central Role of Energy in the Urban Transition: Global Challenges for Sustainability.

2	Sun'iy intellekt va raqamli transformatsiya	Ma'lumotlarni tahlil qilish va prognozlash imkoniyati oshadi	Turizm sohasida mehmonxonalar va sayyoh oqimini AI yordamida prognozlash; elektron vizalar va onlayn rezervatsiyalar	UN, 2024
3	Inflyatsiya va fiskal siyosat	Iqtisodiy barqarorlik va iste'mol darajasiga ta'sir qiladi	Qiymatlarning oshishi, soliq siyosati bilan bog'liq xatolar; turizm xizmatlari narxining oshishi	IMF, 2024
4	Global investitsiyalar va savdo oqimlari	Mahalliy iqtisodiyotdagi sarmoya hajmi va ish o'rinlariga ta'sir	Rivojlanayotgan mehmonxonalar va sayyohlik obyektlariga xorijiy sarmoya oqimi; FDI hajmining sekinlashishi	World Bank, 2024
5	Ijtimoiy tengsizlik va turizm sektori	Raqobatbardoshlikni oshirish uchun strategiyalar talab qilinadi	Shahar va qishloq hududlari o'rtasidagi turizm imkoniyatlaridagi farq; xizmat sifati va narx darajasi	UNDP, 2023
6	Barqaror rivojlanish va energetika	Turizm infratuzilmasini modernizatsiya qilish va ekologik barqarorlikni ta'minlash	“Oqtepa” va “Samarqand tarixiy maskanlari” da energiya tejamlorligi va ekologik tashabbuslar	Arxiv, 2024
7	Ma'lumotlar va big data tahlili	Iqtisodiy strategiyalar va marketingni optimallashtirish	Sayyoh oqimi va talab prognozi uchun katta ma'lumotlar tahlili; AI asosidagi marketing platformalari	OECD, 2023

Xulosa

Olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, zamonaviy iqtisodiy tadqiqotlarda metodologik yondashuvlarning to'g'ri tanlanishi ilmiy xulosalarning ishonchligi va amaliy ahamiyatini belgilovchi muhim omil hisoblanadi. Metodologiya tadqiqot jarayonining mantiqiy izchilligini ta'minlab, iqtisodiy jarayonlarni chuqur va tizimli tahlil qilish imkonini beradi. Bugungi kunda an'anaviy ilmiy metodlar zamonaviy analitik va raqamli yondashuvlar bilan uyg'unlashib, iqtisodiy izlanishlarning samaradorligini oshirmoqda. Tadqiqot davomida qo'llanilgan kompleks metodologik yondashuv nazariy qarashlarni amaliy tahlillar bilan bog'lashga xizmat qildi. Olingan natijalar iqtisodiy tadqiqotlarda metodologik asoslarni takomillashtirish zarurligini ko'rsatadi hamda kelgusidagi ilmiy izlanishlar uchun metodik yo'nalish sifatida foydalanilishi mumkin.

1. Texnologik tendensiyalar (AI, big data) O'zbekistonda iqtisodiy tadqiqotlar va turizmni prognozlash imkoniyatini kengaytirmoqda.

2. Makroiqtisodiy o'zgarishlar (inflyatsiya, global sekinlashuv) mahalliy iqtisodiyot va turizm sektori uchun strategik qarorlarni talab qiladi.

3. Barqaror rivojlanish va ekologik masalalar iqtisodiy tadqiqotlarda markaziy o'rin olmoqda, ayniqsa turizm infratuzilmasi uchun.

4. Ijtimoiy tengsizlik va investitsiyalar mahalliy rivojlanishni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Foydalanilgan xalqaro adabiyotlar ro'yhati:

1. Creswell, J. W. (2018). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. SAGE Publications.

2. Saunders, M., Lewis, P., & Thornhill, A. (2019). *Research Methods for Business Students*. Pearson.

3. Bryman, A., & Bell, E. (2020). *Business Research Methods*. Oxford University Press.
4. Yin, R. K. (2014). *Case Study Research: Design and Methods*. SAGE Publications.
5. Hair, J. F., et al. (2021). *Essentials of Business Research Methods*. Routledge.
6. Baltagi, B. (2021). *Econometric Analysis of Panel Data*. Springer.